

GIERTRUDA – MIŁOŚNICZKA ORĘŻA CZY BOHATERKA PRACY? RZECZ O RADYKALNYCH ZMIANACH W ANTROPONIMII

PIOTR ZLOTKOWSKI

Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

GIERTRUDA – LOVER OF ARMS OR HEROINE OF LABOUR? ABOUT RADICAL CHANGES IN ANTHROPONYMY. A review of: Seweryn, Agnieszka. *Revolution in Anthroponymics. New Names of the Soviet Period of the First Half of the 1920s*. Krakow: Avalon Press, 2021. ISBN 978-83-7730-572-0, 218 pp. [In Russian: Seweryn, Agnieszka. *Революция в антропонимии: новые имена советской эпохи первой половины 20-х годов XX века*. Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2021.]

Keywords: anthroponymy, first names, Soviet era, Agnieszka Seweryn

DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/zcm.2024.13.265-268>

Zmiany zachodzące w systemie antroponimicznym zawsze interesowały badaczy – onomastów. Przemianie podlega zarówno on sam, jak i poszczególne jego elementy – imiona, nazwiska oraz inne kategorie antroponimiczne. Różnorakie mogą być tego przyczyny, różna skala, zasięg i tempo. Transformacje dokonują się zarówno w czasie, jak i w przestrzeni, dlatego można je rozpatrywać w aspekcie chronologicznym lub terytorialnym. U ich podstaw mogą leżeć czynniki polityczne, przykładowo – zmiana ustroju państwa. Sytuacja tego rodzaju jest opisana w książce Agnieszki Seweryn *Rewolucja w antroponimii*. W jej podtytule *Nowyje imiena sowieckoj epochi pierwoj połowiny 20-ch godow XX wieka* sprecyzowano przedmiot dociekań (Seweryn 2021). Monografia składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym przedstawiony został dotychczasowy dorobek badawczy w zakresie rosyjskiego imiennictwa po rewolucji. Z omówionych publikacji wynika, że jest on całkiem spory, przy czym, jak podkreśla Autorka, apogeum zainteresowania tematyką *nowych* imion przypada na lata 60. i 70. XX wieku. Intensyfikacji badań niewątpliwie sprzyjał fakt, że w owym czasie onomaści mieli otwarty dostęp do źródeł.

Rozdział drugi oparty jest na materiale imienniczym z opracowania Dan. Delerta *Nowyje imiena* (Delert 1924). Baza materiałowa, jeśli wierzyć deklaracji autora, pochodzi z rostowskich akt stanu cywilnego z lat 20. XX wieku (do 1924 roku). Materiał ten został przez Agnieszkę

Seweryn wyekscerpowany, szczegółowo przeanalizowany i przedstawiony w formie słownika liczącego ponad 350 haseł. Poszczególne artykuły hasłowe zawierają imię w postaci oficjalnej, jego warianty deminutywno-hipokorystyczne, a w przypadku antroponimów męskich również utworzone od nich formacje patronimiczne. Warto zauważyć, że w omawianym słowniku nie ograniczono się do prostej prezentacji onimów, ale starano się odsłonić mechanizmy leżące u podstaw aktu ich nominacji. Na końcu rozdziału dokonano podsumowania, z którego można dowiedzieć się, jakie były źródła i sposoby tworzenia *nowych* imion. Trudno nie zgodzić się z zawartymi w tej części książki ustaleniami badawczymi. Pozwolę sobie jednakże poczynić drobną uwagę w kwestii terminologicznej. Na s. 127, na wybranych przykładach, omówione jest zjawisko transonimizacji. O ile, w przypadku imion typu *Garibaldi*, *Robespier* traktowanie ich jako rezultatu transonimizacji nie budzi wątpliwości, to jeśli chodzi o onim *Wiera* można zastanawiać się, czy rzeczywiście jego powstanie należałoby wiązać z tym mechanizmem. Raczej chodzi tu o imię – asocjację, którego motywacja opiera się na skojarzeniach o charakterze transonimizacyjnym. Dodatkowym argumentem przemawiającym za takim wnioskiem jest fakt, że nie ma tu przejścia z jednej kategorii antroponimicznej (nazwisko) do innej (imię). Można z dużą dozą prawdopodobieństwa przypuszczać, że imię *Wiera* rodzice nadali córce na cześć Wiery Finger, ale pewności nie mamy.

Dużą wartość ma rozdział trzeci omawianej monografii, w którym dokonano konfrontacji deklaracyjnego materiału imienniczego (opisanego w rozdziale drugim) z materiałem realnym. Podstawę materiałową tej części opracowania stanowią akty stanu cywilnego Iwanowo-Wozniesieńska z lat 1920, 1922 i 1925. Co prawda są to odpisy w postaci uwierzytelnionych rejestrów, sporządzonych na podstawie zapisów zawartych w oryginalnych dokumentach, jednakże są one cenne i bardzo przydatne do badań. Autorka dokonała szczegółowego opisu zgromadzonego materiału archiwalnego, a następnie gruntownie go przeanalizowała. Rezultaty przeprowadzonego badania zostały opisane w kilku podrozdziałach. Oddzielnie omówione są imiona nadawane dzieciom w poszczególnych okresach czasowych (lata – 1920, 1922 i 1925). Dodatkowo, w obrębie poszczególnych grup, poddano analizie imiennictwo żeńskie i imiennictwo męskie.

Jakie wnioski wyciągnięto z tej konfrontacji? Agnieszka Seweryn stwierdziła, że wyniki analizy iwanowskiego antroponomastykonu są w dużej mierze zgodne z ustaleniami poczynionymi na podstawie badania materiału zebranego przez Dan. Delerta (s. 214). Istotne jest jej spostrzeżenie, że początek aktywnych zmian w nazewnictwie rosyjskim przypadł na lata 1923–1924. W materiale imiennicznym z Iwanowo-Wozniesieńska Autorka zaobserwowała stałe zmniejszanie

się repertuaru onimów należących do katalogu świętych cerkwi prawosławnej. Ubytek ten odnotowany został zarówno w grupie imion żeńskich (w latach 1920–1925 – z 81,4 % do 29,3 %), jak i męskich (w tym samym okresie – z 87,3 % do 42,5 %). Jeśli chodzi o liczbę użyć, spadek nie był tak wyraźny, lecz trend utrzymywał się (imiona żeńskie – z 95,9 % do 79,2 %, imiona męskie – z 99,1 % do 92 % – s. 184–194). Dynamika tego zjawiska w imiennictwie żeńskim była rekompensowana gwałtownym przyrostem liczby *nowych* imion kobiecych. W sytuacji, kiedy jedne imiona traciły popularność, inne ją zyskiwały. Jakże zatem były sposoby wzbogacania rosyjskiego zasobu imienniczego w pierwszych latach po rewolucji? Możliwości było kilka. Autorka wskazuje, że inspiracją dla rodziców mogły być imiona pochodzące z kalendarza katolickiego, niekalendarzowe imiona europejskie, imiona słowiańskie oraz imiona zaczerpnięte z mitologii i literatury pięknej. Z jej badań wynika ważne ustalenie. Mimo, że *nowe* imiona związane ściśle z nową rzeczywistością polityczno-społeczną stanowiły w 1925 roku 15,6 % całego zasobu imienniczego, otrzymało jej jedynie 3,8 % noworodków (s. 200). Nie dziwi zatem fakt, co zresztą odnotowuje sama Autorka, że imiona tego typu nie przyjęły się na stałe w rosyjskiej praktyce imienniczej, za wyjątkiem pojedynczych onimów (s. 214). Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, nasuwa się refleksja natury ogólnej. System imienniczy, pomimo iż nie jest całkowicie autonomiczny, nie poddaje się gwałtownym i radykalnym zmianom oraz źle znosi próby ingerencji w jego strukturę.

Agnieszka Seweryn, jak sama przyznaje, ma nadzieję, że monografia wpisze się w badania nad antroponimią rosyjską w okresie porewolucyjnym. Pozytywnie oceniając zarówno wartość, jak i przydatność tego opracowania, wypada liczyć, że znajdzie ono należne miejsce wśród innych prac o tej tematyce. Szkoda tylko, że książka nie ukazała się w języku polskim, co powiększyłoby krąg jej odbiorców o osoby nieznające języka rosyjskiego.

REFERENCES

- Delert 1924:** Delert, Dan. *New First Names*. Rostov-on-Don: Sovetskii yug, 1924. [In Russian: Делерт, Дан. *Новые имена*. Ростов-на-Дону: Советский юг, 1924.]
- Seweryn 2021:** Seweryn, Agnieszka. *Revolution in Anthroponymics. New Names of the Soviet Period of the First Half of the 1920s*. Krakow: Avalon Press, 2021. [In Russian: Seweryn, Agnieszka. *Революция в антропонимии. Новые имена советской эпохи первой половины 20-х годов XX века*. Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2021.]

PIOTR ZŁOTKOWSKI (PIOTR ZŁOTKOWSKI), DR HAB. PROF. UMCS

Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

 <https://orcid.org/0000-0001-5777-2114>

“Giertruda – Lover of Arms or Heroine of Labour? About Radical Changes in Anthroponymy.” [Original title in Polish: „Giertruda – miłośniczka oręża czy bohaterka pracy? Rzecz o radykalnych zmianach w antroponimii.”]

Cyrillo-Methodian Papers, no 13 (2024): 265–268.

DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/zcm.2024.13.265-268>

